

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ

ΔΙΑΖΥΓΙΟ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

ΛΑΜΠΡΟΣ ΑΡΑΠΑΚΟΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ MSc, MSW, ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΔΙΔΑΚΤΩΡ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2022-2023

«Εύχομαι κάποιος να εφεύρει μια μηχανή που θα έκανε τους γονείς μου να έχουν καλή σχέση μεταξύ τους»

«Η χειρότερη μέρα της ζωής μου ήταν όταν μου είπε η μαμά και ο μπαμπάς μου πήραν διαζύγιο»

Αυτές είναι ορισμένες τυπικές δηλώσεις που γίνονται από παιδιά που βιώνουν διαζύγιο των γονέων τους, ενώ βρίσκονται συχνά στη μέση των συγκρούσεων τους. Νιώθουν αβεβαιότητα και άγχος σχετικά με το τι συμβαίνει σήμερα στη ζωή τους και τι μπορεί να συμβεί στο μέλλον, ενώ συχνά αισθάνονται υπεύθυνα για τον χωρισμό.

(Dyson, 2015)

Το διαζύγιο είναι μια στρεσογόνος παράγοντας που μπορεί να προκαλέσει κρίση στην οικογένεια. Η προσαρμογή του ατόμου και της οικογένειας στη νέα κατάσταση που δημιουργείται με το διαζύγιο είναι μια εξελικτική διαδικασία που αρχίζει πολύ πριν την νομική πράξη και συνήθως συνεχίζεται για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά τη δικαστική απόφαση του διαζυγίου. Επιδρά σε όλες σχεδόν τις διαστάσεις της ζωής του ατόμου: κοινωνική, συναισθηματική και οικονομική.

(Βεργέτη, 2009)

Συνήθειες αντιδράσεις των παιδιών στο διαζύγιο ανάλογα με την ηλικία τους (1)

Βρεφική ηλικία

Τα βρέφη επηρεάζονται από τη συναισθηματική κατάσταση του ατόμου που τα φροντίζει. Οι αντιδράσεις περιλαμβάνουν: Αυξημένα επίπεδα ανησυχίας, κολικούς, κλάμα, προβλήματα ύπνου, άγχος αποχωρισμού, γαστρεντερολογικά προβλήματα, αναπτυξιακή παλινδρόμηση (Λουμάκου και Μπρουσκέλη, 2010).

Παιδιά προσχολικής ηλικίας

Μπορεί να νιώθουν ένοχα, να κατηγορούν τους εαυτούς τους για το διαζύγιο, να φοβούνται ότι θα τα εγκαταλείψουν και οι δύο γονείς, να φαντασιώνονται ότι οι γονείς τους θα ξανασμίξουν. Άλλες αντιδράσεις: κλάμα, προσκόλληση στον γονέα ή τον εκπαιδευτικό τις ώρες του νηπιαγωγείου, αίσθηση ότι δεν αξίζει την αγάπη των άλλων, ενοχές, εφιάλτες, κρίσεις θυμού, φοβίες, διαταραχές στον ύπνο, παλινδρόμηση, ενούρηση, εγκόπριση, διατάραξη της ομαλής δραστηριοποίησης στο παιχνίδι. Η υπερκινητικότητα, η θορυβώδης ή η εριστική συμπεριφορά, αλλά και η παραίτηση από το παιχνίδι εκφράζουν προφανώς τη θλίψη του παιδιού (Λουμάκου και Μπρουσκέλη, 2010).

Συνήθειες αντιδράσεις των παιδιών στο διαζύγιο ανάλογα με την ηλικία τους (2)

Παιδιά σχολικής ηλικίας

Έντονη θλίψη, απόσυρση, ντροπή, φόβος, άγχος, φαντασιώσεις για προσωπική ευθύνη, θυμός, μετάθεση του θυμού για το διαζύγιο σε πρόσωπα του οικογενειακού και του σχολικού περιβάλλοντος, προβλήματα διαπροσωπικής και ενδοπροσωπικής συμπεριφοράς στο σπίτι και στο σχολείο, αναζήτηση των αιτιών και των επεξηγήσεων για το διαζύγιο και έντονες εσωτερικές συγκρούσεις προκειμένου να πάρουν «θέση» υπέρ του ενός ή του άλλου γονέα (Χατζηχρήστου, 2005).

Στο σχολείο το παιδί πιθανώς να αντιμετωπίσουν προβλήματα συγκέντρωσης της προσοχής, μειωμένη σχολική επίδοση ή προβλήματα στις κοινωνικές σχέσεις με τους συμμαθητές του λόγω της αυξημένης ευερεθιστότητας (Λουμάκου και Μπρουσκέλη, 2010).

Επίσης, έχουν τον φόβο της έλλειψης χρημάτων, ενώ ανησυχούν για το τι θα συμβεί στο μέλλον (Παππά, 2016)

Παιδιά εφηβικής ηλικίας

Τα παιδιά στην προεφηβική ηλικία τείνουν να εκδηλώνουν λιγότερο τον εσωτερικό τους πόνο, σε μια προσπάθεια συγκάλυψης ή της απώθησης της λύπης. Η άρνησή τους να συζητήσουν οφείλεται κυρίως στον πόνο και την αμηχανία που τους προκαλεί το θέμα του διαζυγίου (Λουμάκου και Μπρουσκέλη, 2010).

Κατά το πρώτο διάστημα του χωρισμού οι έφηβοι είναι θυμωμένοι, αναστατωμένοι και ιδιαίτερα θλιμμένοι. Η καταθλιπτική συμπεριφορά, η απόσυρση από την οικογενειακή ζωή και η στροφή τους προς τους φίλους τους για να διατηρήσουν την αίσθηση του «ανήκειν» αποτελούν χαρακτηριστικές αντιδράσεις (Λουμάκου και Μπρουσκέλη, 2010).

Οι έφηβοι έχουν τη γνωστική ικανότητα για πληρέστερη κατανόηση των λόγων του χωρισμού. Χρειάζεται να αντιμετωπίσουν, συγχρόνως με τις έντονες αλλαγές σε όλους τους τομείς της ανάπτυξής τους, και τις επιπρόσθετες μεγάλες αλλαγές που είναι το αποτέλεσμα του χωρισμού των γονέων. Ορισμένες αντιδράσεις των εφήβων: έντονη θλίψη, ψυχικό πόνο, προβλήματα διαπροσωπικής και ενδοπροσωπικής συμπεριφοράς στο σπίτι και στο σχολείο, μείωση της σχολικής επίδοσης, δυσκολίες στις σχέσεις με τους γονείς και δυσκολίες στην επίτευξη της αυτονομίας (Χατζηχρήστου, 2005).

Τα παιδιά που βιώνουν το διαζύγιο των γονέων τους, συχνά, υποφέρουν από άγχος, το οποίο εμπεριέχεται στα ακόλουθα:

- ❑ Χαμηλότερη κοινωνικοοικονομική κατάσταση. [Σύμφωνα με την Βεργέτη, (2009), το διαζύγιο φαίνεται να μειώνει δραστικά το βιοτικό επίπεδο των οικογενειών υπό την επιμέλεια της μητέρας].
- ❑ Διαμάχες για την επιμέλεια.
- ❑ Αλλαγές στο σχολείο και στο σπίτι.
- ❑ Περιορισμένη ή ανύπαρκτη επικοινωνία με τον γονέα που δεν έχει την επιμέλεια.
- ❑ Διαφορετικοί κανόνες και τρόποι ζωής στα διαφορετικά σπίτια που καλούνται να μείνουν.
- ❑ Μπερδεμένα συναισθήματα για το πού ανήκουν.
- ❑ Στην προσπάθειά τους να είναι συνεπή και πιστά και στους δυο γονείς, οι οποίοι αντιτίθενται μεταξύ τους.
- ❑ Όταν βιώνουν προκατάληψη ή απόρριψη σχετικά με τη μορφή της οικογένειάς τους.
- ❑ Προσαρμογή στις / στους νέες/ νέους συντρόφους των γονιών τους.

(Webb, 2019)

Τι μπορούν να πουν οι γονείς των παιδιών που πρόκειται να χωρίσουν (1)

Στο πλαίσιο μιας ήρεμης συζήτησης με τα παιδιά τους (είτε είναι και οι δύο μαζί, είτε ο καθένας χωριστά, αν η σχέση τους είναι ταραγμένη, που απαγορεύει τη συνύπαρξή τους ακόμα και σε μια τέτοια συνάντηση):

- 1) Την απόφαση να χωρίσουν την έχουν πάρει οι γονείς, και σε αυτή δεν έχουν καμία ευθύνη τα παιδιά. Συχνά τα παιδιά αισθάνονται ότι αυτά φταίνε για τον χωρισμό των γονιών τους.
- 2) Η απόφασή τους να χωρίσουν δεν αλλάζει σε τίποτε το πόσο και οι δύο αγαπούν τα παιδιά τους. Δεν μειώνεται η αγάπη αν δεν ζουν πια στο ίδιο σπίτι.
- 3) Υποδεικνύουν στα παιδιά ότι μπορούν πάντα να αγαπούν και τους δύο γονείς, ανεξάρτητα από το εάν εκείνοι δεν θέλουν να μένουν πια μαζί. Αυτή η επισήμανση, είναι ιδιαίτερα βοηθητική για τα παιδιά, διότι τα βγάζει αυτόματα από δύο διλήμματα: «Πώς να τον αγαπώ, αφού είναι κακός και φεύγει» ή «αφού είναι κακός και διώχνει τον άλλο από το σπίτι;»
- 4) Να διαβεβαιώσουν ότι δεν πρόκειται να χάσουν κανέναν από τους δύο γονείς τους, όσο και να αλλάξει ο τρόπος ζωής της οικογένειας.

(Νίλσεν, 2005)

Τι μπορούν να πουν οι γονείς των παιδιών που πρόκειται να χωρίσουν (2)

Η Lansky (1996), όπως αναφέρεται στην Παππά (2016, σελ. 111-112), υποστηρίζει ότι μερικές από τις φράσεις που πρέπει να επαναλαμβάνουν οι γονείς συχνά στα παιδιά τους είναι οι εξής:

- *«Με κανένα τρόπο δεν είσαι υπεύθυνος/η για το διαζύγιο».*
- *«Χωρίζουμε ο ένας από τον άλλο, δεν χωρίζουμε από σένα».*
- *«Στεναχωριόμαστε που συμβαίνει αυτό, τόσο για σένα, όσο και για μας».*
- *«Πάντα θα σε φροντίζουμε και θα σε προστατεύουμε».*
- *«Δεν θα σου ζητήσουμε να πάρεις το μέρος του ενός ή του άλλου».*
- *«Η απόφαση να χωρίσουμε είναι δική μας. Δεν μπορείς εσύ να την αλλάξεις».*
- *«Το γεγονός ότι η μαμά και ο μπαμπάς δεν ταιριάζουν για να είναι ζευγάρι δεν σημαίνει ότι δεν ταιριάζουν για να είναι γονείς σου. Μπορούμε να είμαστε για σένα γονείς χωρίς να είμαστε και σύζυγοι».*
- *«Φαίνεται ότι έχουμε προβλήματα που δεν μπορούμε να τα λύσουμε και στεναχωριόμαστε και οι δύο πολλοί γι' αυτό».*
- *«Αγαπιόμαστε τότε που γεννήθηκες. Σε αγαπούσαμε όταν γεννήθηκες και σε αγαπάμε πολύ και τώρα. Αυτό δεν θα αλλάξει ποτέ».*
- *«Τα αισθήματα αγάπης μεταξύ ενηλίκων μπορεί να αλλάξουν, αλλά ο δεσμός γονιού-παιδιού είναι διαφορετικό και ξεχωριστό είδος αγάπης».*
- *«Ούτε η μαμά ούτε ο μπαμπάς θα πάψουν ποτέ να σε αγαπούν, όσο μακριά κι αν ζει ο ένας από τους δύο».*

Βοηθώντας τα παιδιά να προσαρμοστούν στο διαζύγιο των γονιών τους 1. (Berk, 2019)

ΠΡΟΤΑΣΗ

Προστατεύστε τα παιδιά από την σύγκρουση.

Παρέχετε στα παιδιά όσο το δυνατόν περισσότερες σταθερές, οικείες και προβλέψιμες συνθήκες.

Εξηγήστε το διαζύγιο και πείτε στα παιδιά τι να αναμένουν.

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ

Είναι καταστροφικό για τα παιδιά να γίνονται αυτόπτες μάρτυρες των έντονων συγκρούσεων των γονέων. Αν ένας γονιός επιμένει να εκφράζει εχθρότητα, τα παιδιά έχουν καλύτερη εξέλιξη όταν ο άλλος γονέας δεν ανταποκρίνεται με τον ίδιο τρόπο.

Τα παιδιά προσαρμόζονται καλύτερα κατά την περίοδο του διαζυγίου, όταν η ζωή τους έχει κάποια σταθερότητα, για παράδειγμα το ίδιο σχολείο, το ίδιο δωμάτιο, τους ίδιους συντρόφους στο παιχνίδι, το ίδιο καθημερινό πρόγραμμα.

Τα παιδιά ενδέχεται να αναπτύξουν φόβους εγκατάλειψης αν δεν είναι προετοιμασμένα για το χωρισμό των γονέων τους. Οι γονείς πρέπει να πουν ότι δεν θα ζουν πια μαζί και να τα ενημερώσουν ποιος γονέας θα αποχωρήσει από το σπίτι και πότε θα μπορούν να βλέπουν αυτόν τον γονέα. Αν είναι δυνατόν, οι γονείς θα πρέπει να εξηγήσουν στο παιδί για το διαζύγιο μαζί, παρέχοντας έναν λόγο που το κάθε παιδί θα μπορεί να κατανοήσει και διαβεβαιώνοντας τα παιδιά ότι δεν φταίνε για το διαζύγιο.

Βοηθώντας τα παιδιά να προσαρμοστούν στο διαζύγιο των γονιών τους 2. (Berk, 2019)

ΠΡΟΤΑΣΗ

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ

Δώστε έμφαση στην μονιμότητα του διαζυγίου.

Οι φαντασιώσεις ότι οι γονείς θα είναι πάλι μαζί μπορούν να αποτρέψουν παιδιά από το να αποδεχτούν την πραγματικότητα της τρέχουσας ζωής τους. Τα παιδιά θα πρέπει να ενημερωθούν ότι το διαζύγιο είναι οριστικό και ότι δεν μπορούν να αλλάξουν αυτό το γεγονός.

Ανταποκριθείτε συμπονετικά στα συναισθήματα των παιδιών.

Τα παιδιά χρειάζονται υποστήριξη και κατανόηση όταν αισθάνονται λύπη, φόβο, θυμό. Προκειμένου τα παιδιά να προσαρμοστούν καλά, τα οδυνηρά τους συναισθήματα πρέπει να τύχουν αναγνώρισης, και όχι να αντιμετωπιστούν με άρνηση ή αποφυγή.

Εφαρμόστε δημοκρατικό τρόπο ανατροφής.

Η δημοκρατική ανατροφή, η οποία παρέχει στοργή και αποδοχή, λογικές απαιτήσεις για ώριμη συμπεριφορά και συνεπή, λογική πειθαρχία, μειώνει σημαντικά τον κίνδυνο των παιδιών για δυσπροσαρμοστικότητα μετά το διαζύγιο.

Προάγετε μία σταθερή σχέση και με τους δύο γονείς.

Όταν οι γονείς απεμπλακούν από την επίμονη εχθρότητα τους προς τον/ την πρώην σύζυγο προκειμένου να σεβαστούν την ανάγκη του παιδιού για μία σταθερή σχέση με τον άλλο γονέα, τα παιδιά προσαρμόζονται καλά.

Αν στο περιβάλλον του σπιτιού πριν από το διαζύγιο, κυριαρχούσε η διαμάχη των γονέων, όπως συμβαίνει στο 30% των περιπτώσεων των διαζυγίων, η ηρεμία που επικρατεί στο περιβάλλον μετά τον χωρισμό είναι ευεργετική για το παιδί. Αυτό ισχύει ιδιαιτέρως στις περιπτώσεις των παιδιών που διατηρούν μια στενή, θετική σχέση με τον γονέα, που δεν μένει πλέον στο σπίτι.

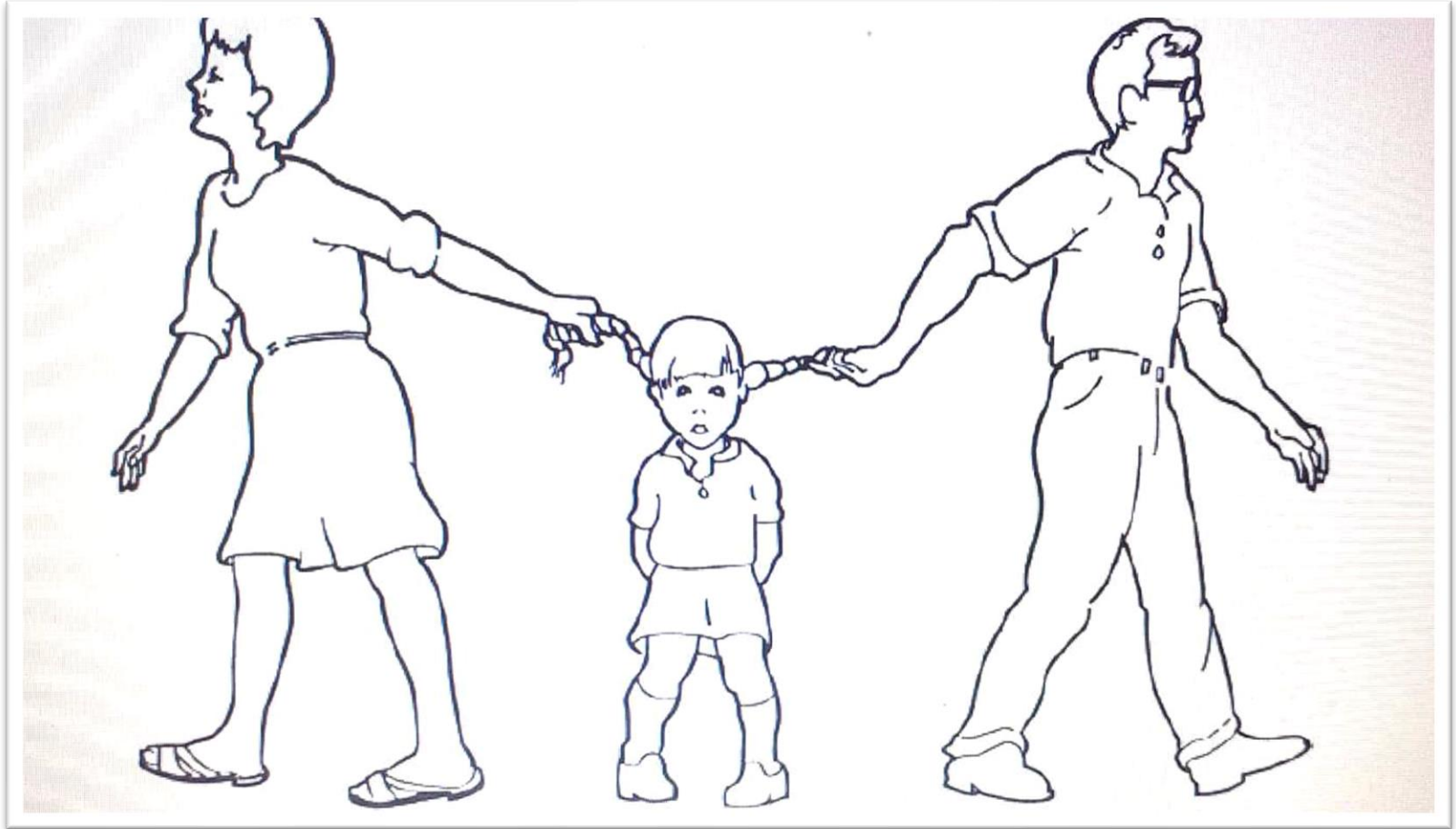
(Davies et al., 2002, όπως αναφέρεται στον Feldman, 2011)

«Τόσο ο θάνατος όσο και το διαζύγιο συνδέονται με την απουσία του ενός γονέα, ωστόσο τα παιδιά μετά τον θάνατο ενός γονιού φαίνονται να εμφανίζουν λιγότερες δυσκολίες αυτές που βιώνουν με το διαζύγιο των γονέων τους. Αυτό οφείλεται στο ότι μετά τον θάνατο, ο γονέας που ζει, φροντίζει συνήθως και μεταφέρει μία καλή εικόνα για το γονιό που έχει πεθάνει στο παιδί και ενθαρρύνει τη δημιουργία μιας συμβολικής σχέσης. Αντιθέτως, στο διαζύγιο συχνά οι συγκρούσεις μεταξύ των γονέων έχουν ως αποτέλεσμα την προσπάθεια παρεμπόδισης της σχέσης με τον άλλο γονέα μέσα από κατηγορίες και σχόλια εις βάρος του άλλου γονέα. Επιπλέον το υποστηρικτικό δίκτυο για τις γυναίκες που έχουν βιώσει την απώλεια του συζύγου τους είναι πολύ πιο ισχυρό σε σχέση με τις διαζευγμένες γυναίκες. Τέλος ενώ ο θάνατος “κλείνει” οριστικά ένα κεφάλαιο στη ζωή ενός ανθρώπου, στο διαζύγιο η επαφή των πρώην συζύγων, κυρίως όταν υπάρχουν παιδιά συχνά γίνεται αιτία αναζωπύρωσης των συγκρούσεων και του επακόλουθου πόνου που αυτές προκαλούν».

(Χατζηχρήστου, 2005, σελ. 51-52)

Φωτογραφία από το βιβλίο:

Webb, N. W. (2019). *Social work practice with children, 4th ed.* New York: The Guilford.

Στάσεις και Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών σχετικά με το Διαζύγιο και την Προσαρμογή των Παιδιών Χωρισμένων Γονέων (1)

(Χατζηχρήστου, Γκαρή, Μυλωνάς, Καρίτσα, Τσιόβουλου, Γιαβρίμης, 2014)

Δείγμα: 234 εκπαιδευτικοί (172 Α΄βάθμιας, 62 Β΄βάθμιας εκπαίδευσης) από σχολεία κυρίως του νομού Αττικής και άλλων νομών της Ελλάδας.

Από τα ευρήματα της έρευνας διαπιστώνονται:

A) Οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να πιστεύουν πως παρέχουν συναισθηματική στήριξη και κατανόηση στα προβλήματα των παιδιών χωρισμένων γονέων, αλλά ότι ταυτόχρονα συναντούν δυσκολίες και έχουν ανάγκη για επιμόρφωση ως προς το ζήτημα των διαστάσεων του διαζυγίου και των ενδεχόμενων τρόπων στήριξης και αντιμετώπισης των δυσκολιών των μαθητών αυτών. Διαφαίνεται επομένως, ότι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος δείχνουν να γνωρίζουν ότι από τη μια μεριά διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη ζωή των παιδιών αυτών ως «πρόσωπα αναφοράς» και, από την άλλη μεριά, ότι ο ρόλος τους είναι δύσκολος και απαιτεί επιμόρφωση.

Στάσεις και Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών σχετικά με το Διαζύγιο και την Προσαρμογή των Παιδιών Χωρισμένων Γονέων (2)

(Χατζηχρήστου, Γκαρή, Μυλωνάς, Καρίτσα, Τσιόβουλου, Γιαβρίμης, 2014)

Β) Οι εκπαιδευτικοί συνολικά φαίνεται να αποδέχονται το διαζύγιο ως επιλογή, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις συγκρούσεων και διαφωνιών μέσα στην οικογένεια, εκφράζοντας έτσι τη στάση ότι υπό συνθήκες δυσλειτουργικής οικογενειακής ζωής το διαζύγιο μπορεί να αποτελεί λύση. Φαίνεται δηλαδή, να εκφράζουν θετική στάση απέναντι στο γεγονός του διαζυγίου, θεωρώντας πως οι επιπτώσεις του στη ζωή των μαθητών/ μαθητριών τους είναι λιγότερο σοβαρές, σε σύγκριση με αυτές που επιφέρουν οι συνεχείς ενδοοικογενειακές συγκρούσεις, επομένως δεν φαίνεται να αντιμετωπίζουν με προκατάληψη τις μονογονεϊκές οικογένειες. Ωστόσο, δεν είναι ξεκάθαρη η τοποθέτηση των εκπαιδευτικών σχετικά με το εάν πιστεύουν ότι οι μαθητές διαζευγμένων γονέων παρουσιάζουν προβλήματα συμπεριφοράς, ούτε εάν χαρακτηρίζονται από προβλήματα σχολικής και γενικότερης κοινωνικής προσαρμογής. Αποτελέσματα άλλων μελετών παρόλο αυτά, καταδεικνύουν ότι οι εκπαιδευτικοί αξιολογούν αρνητικά τη σχολική καθώς και τη συναισθηματική και κοινωνική προσαρμογή των παιδιών που έχουν χωρίσει οι γονείς τους.

Γ) Το σχολείο φαίνεται να μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στη ζωή των παιδιών αποτελώντας το πλαίσιο εφαρμογής συμβουλευτικών-ψυχοκοινωνικών παρεμβάσεων που από τη μια μεριά στοχεύουν στη αντιμετώπιση των δυσκολιών προσαρμογής των παιδιών διαζευγμένων γονέων και των οικογενειών τους, και από την άλλη μεριά στην ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σχετικά με το διαζύγιο. Απώτερο στόχο τους αποτελούν η καλή συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους διαζευγμένους γονείς και η στήριξη των ίδιων των παιδιών μέσα στο σχολικό πλαίσιο.

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην υποστήριξη μαθητών/ μαθητριών διαζευγμένων γονέων (1)

Η Χατζηχρήστου (2005) καταγράφει ότι οι εκπαιδευτικοί είναι σημαντικό:

- Να καταλαβαίνουν τις αντιδράσεις των παιδιών κάθε ηλικίας.
- Να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα των παιδιών.
- Να δείχνουν κατανόηση και αποδοχή για τα συναισθήματα των παιδιών σε μια δύσκολη φάση της ζωής τους.
- Να δίνουν περισσότερη προσοχή και βοήθεια στα παιδιά για τα μαθήματα με ένα διακριτικό τρόπο κατά την αρχική περίοδο του χωρισμού.
- Να έχουν προοδευτικά τις ίδιες απαιτήσεις και προσδοκίες από τα παιδιά.
- Να ενθαρρύνουν την επικοινωνία του σχολείου και με τους δύο γονείς.
- Να δείχνουν στα παιδιά ότι νοιάζονται γι' αυτά και είναι κοντά τους σε αυτή τη μεταβατική φάση της οικογένειάς τους.

Επίσης, για όλα τα παιδιά όλης της τάξης είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να συζητήσουν για όλες τις μορφές της οικογένειας και να δημιουργήσουν στην τάξη τους **ένα κλίμα ουσιαστικής και ποιοτικής επικοινωνίας με τα παιδιά**, που λειτουργεί ως ένα σημαντικό υποστηρικτικό δίκτυο για όλους τους μαθητές/όλες τις μαθήτριες.

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην υποστήριξη μαθητών/ μαθητριών διαζευγμένων γονέων (2)

Οι εκπαιδευτικοί, είναι σημαντικό, αν εντοπίζουν ότι οι μαθητές/μαθήτριες παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυσκολίες λόγω των προβλημάτων του διαζυγίου, να παραπέμπουν στον/στην κοινωνικό/ή λειτουργό ή τον/την ψυχολόγο που εργάζονται στο σχολείο τους ή σε υπηρεσίες που παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη στην κοινότητα.

Σύμφωνα με τους Lewis & Sammons (2000), όπως αναφέρεται στις Λουμάκου και Μπρουσκέλη (2010) οι εκπαιδευτικοί προσφέρουν ουσιαστική υποστήριξη στο παιδί διαζευγμένων γονέων όταν:

- **Διατηρούν τους κανόνες συνέπειας και πειθαρχίας για όλα τα παιδιά της τάξης.** Έχει παρατηρηθεί ότι όταν ο/η εκπαιδευτικός μειώσει τις απαιτήσεις του/της από τα συγκεκριμένα παιδιά, κάτι που τις περισσότερες φορές έχει κάνει το οικογενειακό τους περιβάλλον, αυτό παρεξηγείται και αυξάνεται η συμπεριφορά εκδραμάτισης. Τα παιδιά χωρισμένων γονέων, χρειάζονται, μέσα σε ένα περιβάλλον όπου μεταβάλλονται όλα, να νιώσουν ασφάλεια και σταθερότητα.
- **Φροντίζουν ώστε το παιδί να αισθανθεί ικανό και σημαντικό.** Είναι σημαντικό να εστιάσουν στις δυνατότητες του παιδιού, παρά στην ανάγκη για βελτίωση, αφού τα παιδιά αυτά δείχνουν να αποζητούν την έγκριση και την αποδοχή λόγω του φόβου που νιώθουν ότι είναι ανεπιθύμητα ή λόγω ενοχών για την ολοκλήρωση του γάμου.
- **Ακούν την άποψη του παιδιού.** Είναι σημαντικό, τουλάχιστον ο δάσκαλος/ η δασκάλα του παιδιού να το ενθαρρύνει να εκφράσει απόψεις και συναισθήματα, πριν προβεί σε συμπεράσματα για τις ανησυχίες του. Είναι σημαντικό να εκφράσει τα συναισθήματά του και να αισθανθεί ότι κάποιος δικός του άνθρωπος θα το ακούσει χωρίς να το επικρίνει, παρά να ακούσει την άποψη ενός ακόμη ενήλικα.
- **Αποτελούν τον «συνήγορο» του παιδιού.** Αν οι γονείς αδυνατούν να συνεργαστούν με κοινό στόχο το συμφέρον του παιδιού τους, αν για παράδειγμα, οι γονείς χρησιμοποιούν το παιδί ως «αγγελιαφόρο» για τον άλλον γονέα ή ζητούν από το παιδί να επιλέξει «στρατόπεδο», ο δάσκαλος/ η δασκάλα είναι συχνά ο μόνος/ μόνη που αντιλαμβάνεται τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει το παιδί και οφείλει να ενημερώσει, αρχικά τους ίδιους τους γονείς, για τη σοβαρότητα της κατάστασης.
- **Διατηρούν επικοινωνία και με τους δύο γονείς.** Είναι σημαντική η πορεία του παιδιού να είναι γνωστή και στους ίδιους. Η αποστολή αλληλογραφίας, η δημιουργία ζωγραφιών και ιστοριών από τα παιδιά προς κάθε γονέα βοηθά να διατηρηθεί ζωντανός ο δεσμός και με τους δύο.

Βιβλιογραφία

Βεργέτη, Α. (2009). *Κοινωνική εργασία με οικογένειες σε κρίση*. Αθήνα: Τόπος.

Berk, L. (2019). *Αναπτυξιακή Ψυχολογία: Η προσέγγιση της δια βίου ανάπτυξης*. (Μτφ. Α. Ψαρρού, Κ. Λυκισάκου, Α. Μπακοπούλου. Επιμ.: Κ. Μανιαδάκη, Σ. Παπασταθόπουλος). Αθήνα: Κριτική.

Dyson, P. (2015). The Traumatic Aftermath of Parental Abandonment, Separation, and Divorce: Play and Family Therapy to Deal with Ongoing Crises. In N. B. Webb (Ed), *Play Therapy with Children and Adolescents in Crisis* (pp 179-195). New York: Guilford Press.

Feldman, R. (2011). *Εξελικτική ψυχολογία: Δια βίου ανάπτυξη*. (Μτφ. Ζ. Αντωνοπούλου. Μ. Κουλεντιανού. Επιστ. Επιμ. Η. Μετζεβέγκης). Αθήνα: Gutenberg.

Λουμάκου, Λ. και Μπρουσκέλη, Β. (2010). *Παιδί και γεγονότα ζωής: αρρώστια, νοσηλεία, διαζύγιο, θάνατος*. Αθήνα: Gutenberg.

Νίλσεν, Μ. (2005). Γάμος και διαζύγιο. Στο Νίλσεν, Μ. (Επιμ.), *Απώλειες στη ζωή του παιδιού* (σελ.46-72). Αθήνα: Μέριμνα.

Παππά, Β. (2016). *Γονείς σε κρίση: Η διαχείριση της απώλειας και της αλλαγής*. Αθήνα: Οκτώ.

Χατζηχρήστου, Χ. (2005). Στηρίζοντας τα παιδιά μετά το χωρισμό των γονέων. Στο Νίλσεν, Μ. (Επιμ.), *Απώλειες στη ζωή του παιδιού* (σελ.46-72). Αθήνα: Μέριμνα.

Χατζηχρήστου, Χ., Γκαρή, Α., Μυλωνάς, Κ., Καρίτσα, Β., Τσιόβουλου Α. και Γιαβρίμης, Π., (2014). Στάσεις και Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών σχετικά με το Διαζύγιο και την Προσαρμογή των Παιδιών Χωρισμένων Γονέων, *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, ΙΣΤ, 63, 80-105.

Webb, N. W. (2019). *Social work practice with children*, 4th ed. New York: The Guilford.

Σας ευχαριστούμε πολύ